

IZABELA CYWIŃSKA

MATERIAŁY INWENTARYZACYJNE DO BUDOWNICTWA I ARCHITEKTURY LUDOWEJ

zgromadzone przy Katedrze Architektury i Planowania Wsi Politechniki
Warszawskiej

W Materiałach zgromadzonych przy Katedrze Architektury i Planowania Wsi Politechniki Warszawskiej z miejscowości rozrzuconych głównie w północnej i środkowej Polsce specjalny nacisk położono na rysunek i pomiary wyjaśniające formę, konstrukcję, rodzaj budulca oraz usytuowanie budynku.

Największą wartość, ze względu na wieloaspektowe podejście do zagadnienia, przedstawiają przedwojenne materiały Katedry Architektury Polskiej Politechniki Warszawskiej, w których wykreślony w skali wymiarowy rysunek opatrzony jest kwestionariuszem omawiającym zagadnienia daleko wykraczające poza dziedzinę techniki budowlanej, konstrukcji itd. Poza wiadomościami dotyczącymi układu wsi, usytuowania budynku i zagrody, pochodzenia materiału budowlanego i wiadomościami o czasie powstania obiektu zawierają one również informacje dotyczące składu klasowego wsi. Badania inwentaryzacyjne z tego okresu, prowadzone według jednolitego wzoru, dawały dla każdej miejscowości pomiar 3 budynków mieszkalnych: najstarszego, najpowszechniejszego i najnowszego, oraz kilku zasługujących na specjalną uwagę budynków gospodarskich. W wypadku występowania na danym terenie zdobnictwa zanotowane są także elementy i formy zdobnicze, a w wielu wypadkach przeprowadzona jest również statystyka typów dachów. Ponadto szeroko omówiona jest ludowa architektura sakralna.

Powojenne badania tejże katedry, choć mające tylko charakter notat, posiadają również dużą wartość naukową, a to ze względu na ich szeroki zakres terytorialny oraz ogólną orientację w zagadnieniach, z którymi można spotkać się w terenie. Materiały te, powstałe w wyniku prac o charakterze sondażowym, wymagają dalszego weryfikowania i rozszerzenia. Część z tych materiałów, określonych nazwą „schematy”, przewyższa

pod względem wartości pozostałe „notaty” ze względu na dużą ilość obiektów zinwentaryzowanych w jednej miejscowości, co pozwala na ustalenie podstawowego, charakterystycznego dla danego terenu typu budownictwa. Dodatkową zaletą tych materiałów jest ich pochodzenie w dużej części z terenu Ziemi Zachodnich, a więc z obszarów, w których zagadnienie budownictwa ludowego w nauce polskiej nie mogło być dotychczas uwzględnione. Obiekty w tych materiałach są w większości datowane, a ponadto przy nazwisku właściciela zaznaczona jest ilość ziemi, którą on dysponuje. I choć w tym wypadku jakoś i rozmiar budynku nie jest w zasadzie miernikiem wzrastających lub malejących potrzeb ludności, gdyż obecni mieszkańcy wprowadzili się do budynków już istniejących, tym niemniej dane te mogą być przydatne dla badań prowadzonych nad zagadnieniem przystosowywania się różnych warstw ludności wiejskiej do nowych warunków życia.

Ze względu na zakres zbliżone do wyżej omówionych przedwojennych materiałów K.A.P. Politechniki Warszawskiej są obecnie gromadzone materiały przy Katedrze Architektury i Planowania Wsi. Są to prace studenckie, pochodzące z lat powojennych, głównie z terenu Pomorza, prowadzone według schematu: dom najstarszy, najpowszechniejszy, najnowszy. Duże znaczenie posiadają także materiały zebrane w ostatnich latach przez K.A. i P.W. Politechniki Warszawskiej, w których główny nacisk położony jest na budownictwo mieszkaniowe, typowe z punktu widzenia wymogów higieny.

Duża ilość zinwentaryzowanych w jednej wsi obiektów (przeważnie 10) i każdorazowe ich datowanie pozwala wyciągnąć pewne wnioski odnośnie do historycznego rozwoju form budownictwa i zachodzących zmian. Komentarzem do rysunków i pomiarów jest ankieta-kwestionariusz, odpowiadająca na pytania związane z sytuacją zagrody i budynków, wielkością i wyposażeniem pomieszczeń, jakością materiału budowlanego i, stosunkami rodzinnymi.

Materiały te posiadają dla badań etnograficznych duże znaczenie. Wprawdzie nie zawsze w zdjęciu obiektu uwzględniono daty jego powstania, niemniej jednak przy zastosowaniu jednolitych ankiet otrzymano materiał wyrównany co do poziomu opracowania i zakresu poruszanych zagadnień, dający podstawę źródłową do poważnych studiów porównawczych.